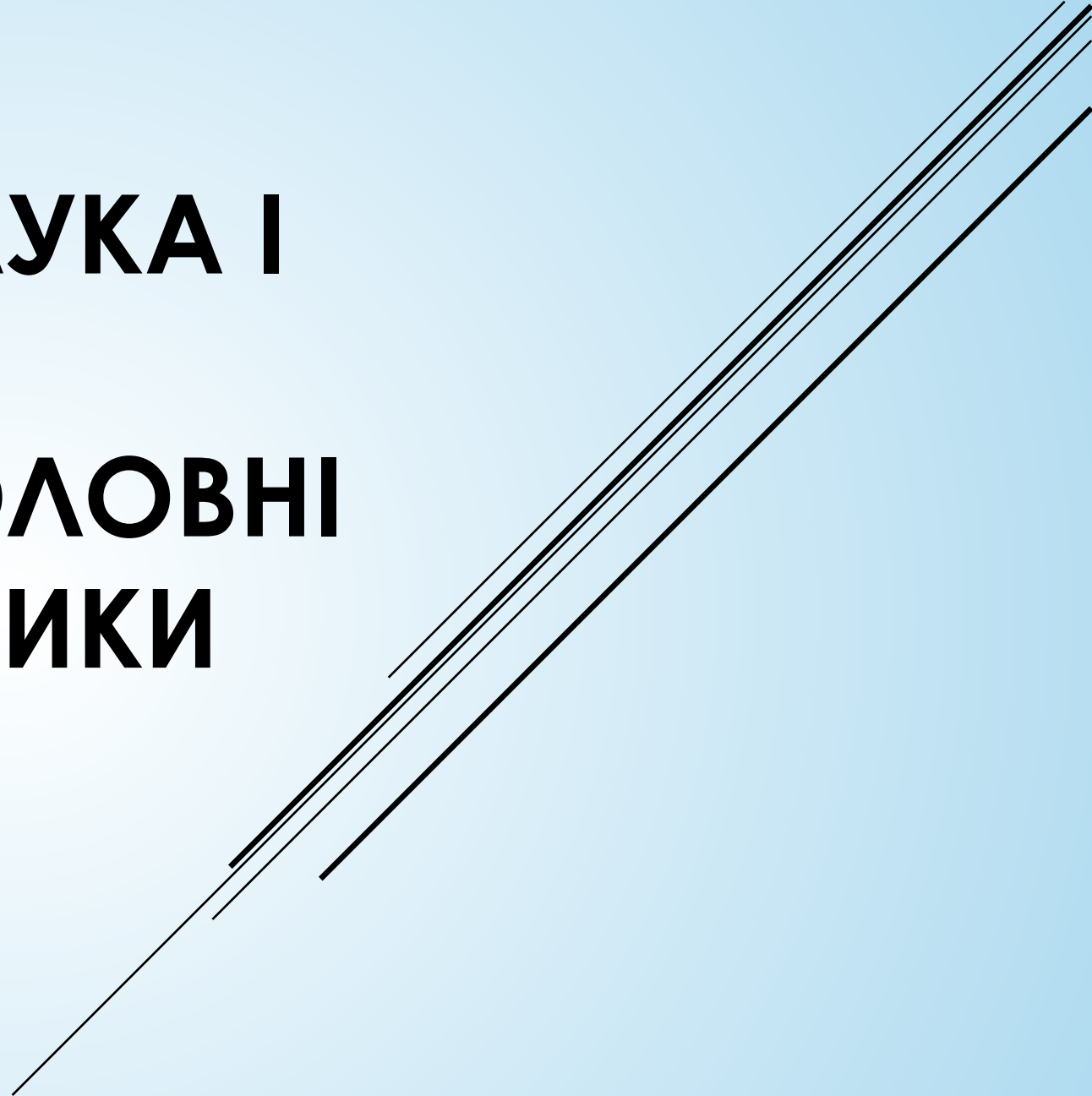

СТИЛІСТИКА ЯК ЛІНГВІСТИЧНА НАУКА І НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА. ГОЛОВНІ ПОНЯТТЯ СТИЛІСТИКИ

Лекція 1

1. Предмет і проблематика стилістики української мови. Мета і завдання курсу.
 2. Поняття стилю.
 3. Функціональний стиль мови. Критерії класифікації функціональних стилів.
 4. Система функціональних стилів української мови.
 5. Стилiстичні засоби української мови.
 6. Експресивність, конотація, стилістичне значення.
-

*«Стилїстика вивчає емоційну
експресію елементів мовної
системи, а також взаємодію
мовленнєвих фактів, що
сприяють формуванню
системи виражальних засобів
певної мови»*

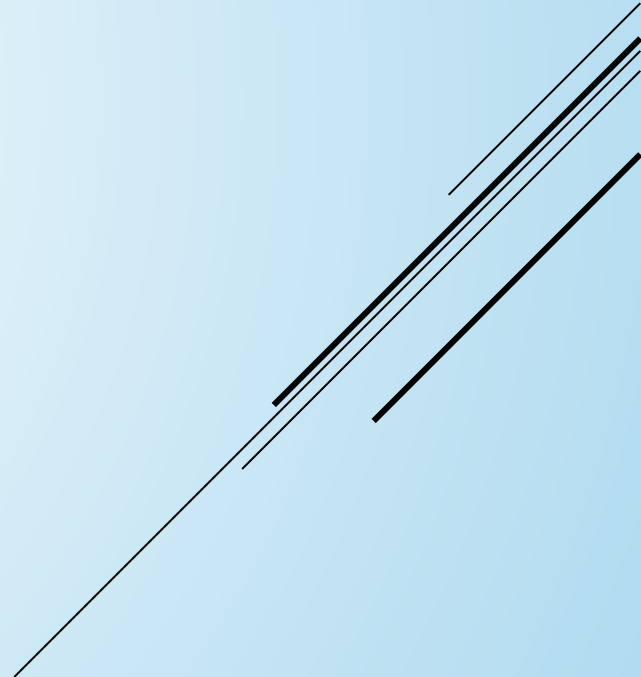
Шарль Баллі

СТИЛІСТИКА

Учення про найумотивованіше і
найдоцільніше послуговування мовою, її
одиницями: звуками, морфемами,
словами, словосполученнями і
реченнями, еквівалентами
(замінниками) речень і текстами.

Петро Дудик

СТИЛІСТИКА

Учення про стилі, жанри і форми мови, про такі якості мовлення, як логічність, точність, образність, багатство, доречність та ін. Отже, стилістика розглядає проблеми мовного **ВЖИВАННЯ**.

Попередниками сучасної стилістики були антична й середньовічна поетика (наука про поезію) та більшою мірою риторика.

Термін «стилістика» з'явився на початку XIX ст. у творах німецьких романтиків.

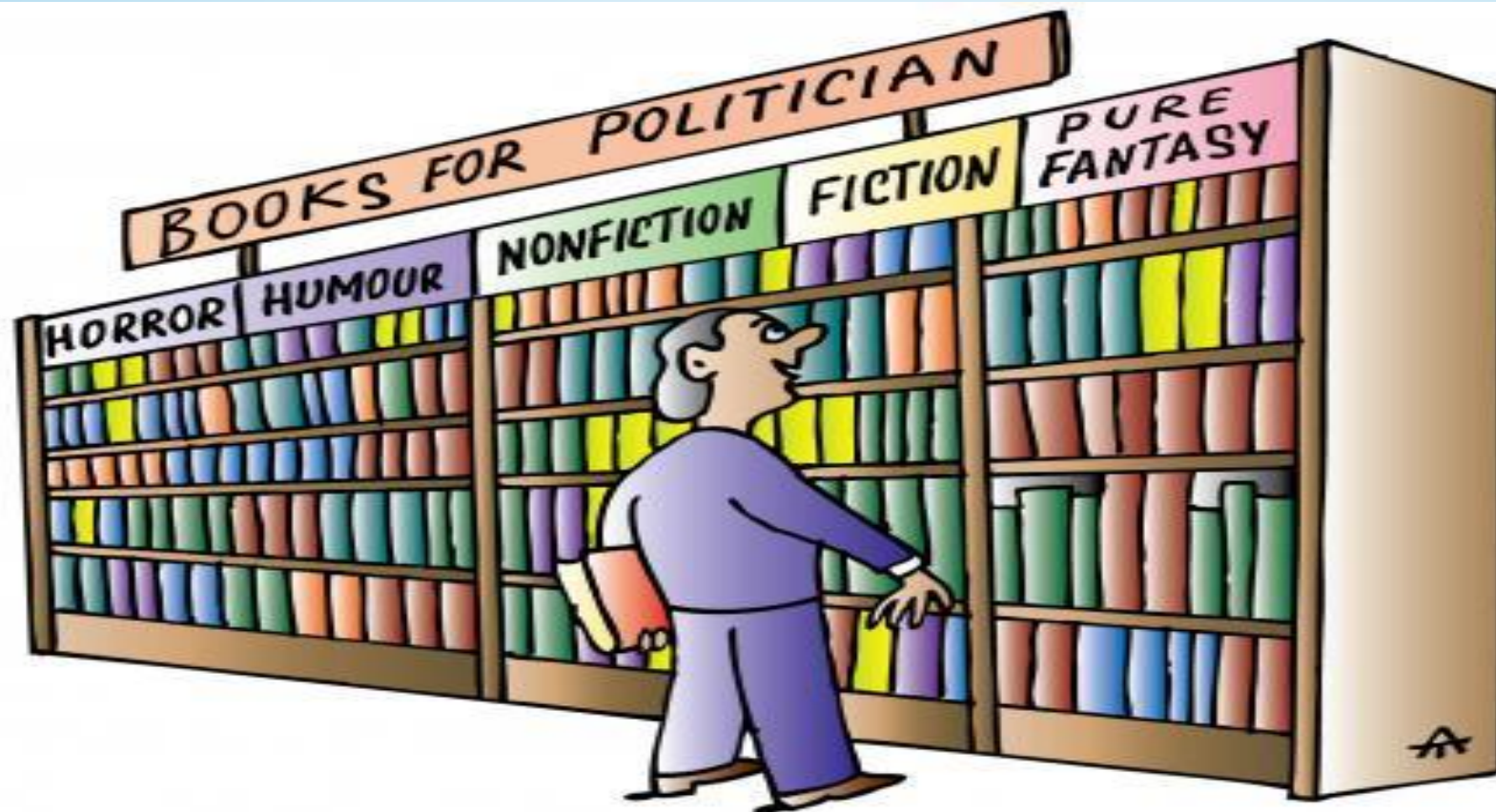

Специфічні проблеми стилістики української мови

1. Офіційно-діловий і науковий стилі української мови не досягли такого високого розвитку, як художній стиль.
2. У багатьох сферах наукової, суспільно-політичної, державно-управлінської, професійно-виробничої діяльності не розроблено або мало розроблено терміносистеми.
3. Стилi сучасної української мови, особливо усно-розмовний, засмічені невиправданими кальками, суржи́ком.

Стилістика як навчальна дисципліна охоплює:

- засвоєння основних понять і категорій лінгвостилістики;
- вивчення стилістичних значень мовних одиниць усіх рівнів;
- використання стилістичних засобів для вираження інтелектуального, емоційно-вольового й естетичного змісту мовлення, для ефективності мовлення;
- розкриття закономірностей функціонування української мови у різних сферах суспільного життя; характеристику стилів української літературної мови;
- формування мовного чуття та естетичного смаку мовців;
- піднесення рівня культури мовного спілкування.

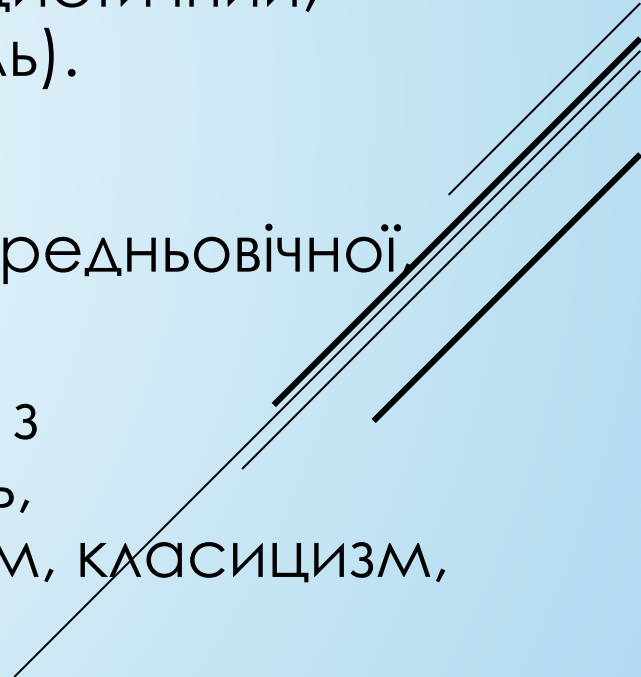
ПОНЯТТЯ СТИЛЮ

Термін «стилістика» утворився
від слова «стиль».

Грець. *stylos*, лат. *stilus* –
спочатку назва палички для
письма, згодом певного способу
письма.

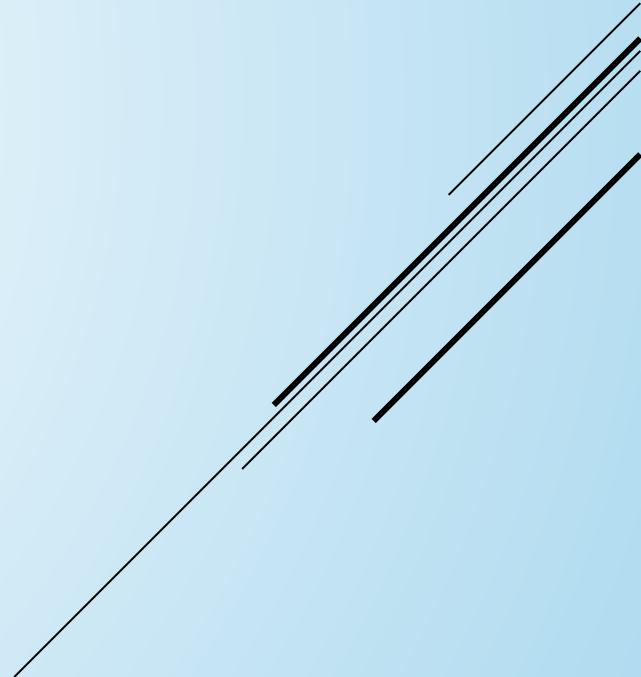

СТИЛЬ – ПОНЯТТЯ БАГАТОГРАННЕ

1. Різновиди мови, що історично виробилися і закріпилися традицією – експресивні стилі (високий, середній, нейтральний, низький).
 2. Функціональні стилі обслуговують усі сфери суспільного виробничого життя (офіційно-діловий, науковий, публіцистичний, художній, конфесійний, розмовний, епістолярний стиль).
 3. Індивідуальна манера (індивідуальний стиль).
 4. Мовна парадигма епохи – стиль епохи (античної, середньовічної, нової, новітньої).
 5. Стиль мистецьких напрямів, які не завжди збігаються з хронологічними межами епох (монументальний стиль, орнаментальний, бароко, романтизм, сентименталізм, класицизм, реалізм, модерн тощо).
-

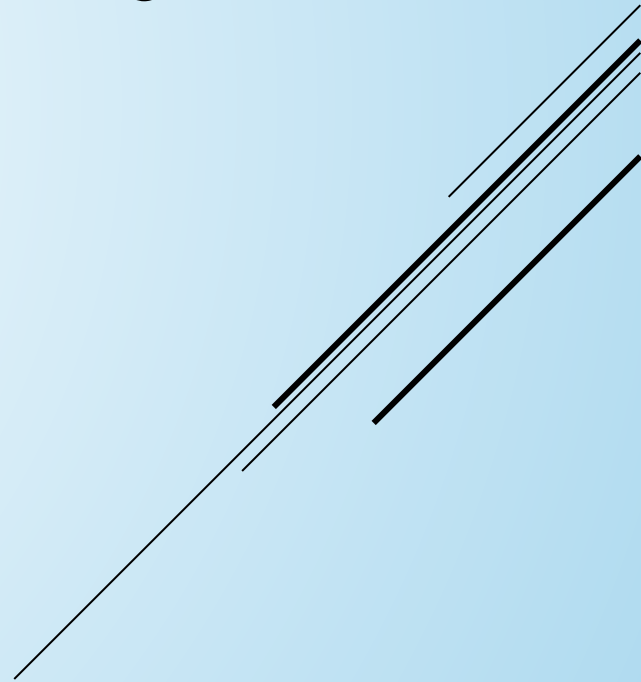
СТИЛІ МОВИ

Історично сформовані, суспільно усвідомлені різновиди загальнонародної літературної мови, які різняться принципами відбору та організації мовних засобів і частково самими мовними засобами відповідно до сфер спілкування.

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТИЛЬ МОВИ

Функціональний стиль – різновид мови
(тип мовомислення, мовної діяльності), що
характерний для певної сфери суспільно-
виробничої діяльності мовців.

«Тип мовомислення при створенні офіційно-ділового тексту відрізняється, наприклад, від характеру мислення мовця, що створює художній або публіцистичний текст».
*«Стиль — це різновид творчої мовної діяльності, **тип мовомислення**, мовної поведінки в різних колективно усвідомлених ситуаціях»*

Світлана Єрмоленко

Критерії
класифікації
СТИЛІВ

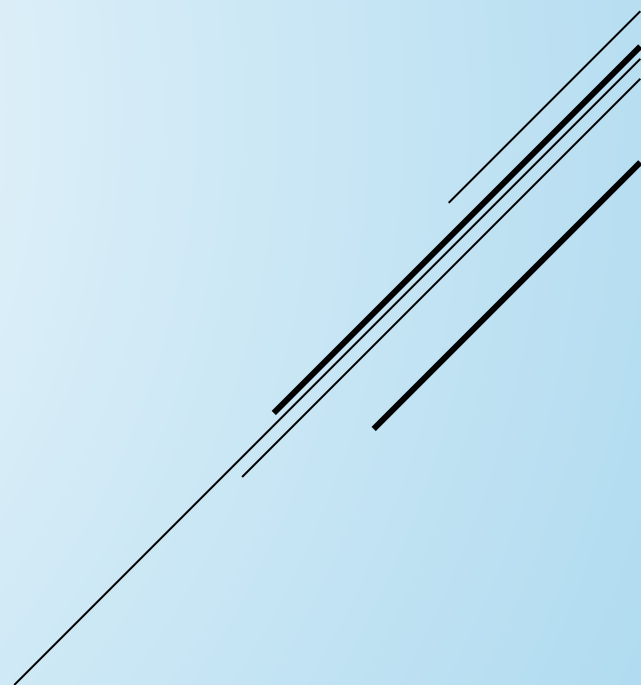
Головні

Другорядні

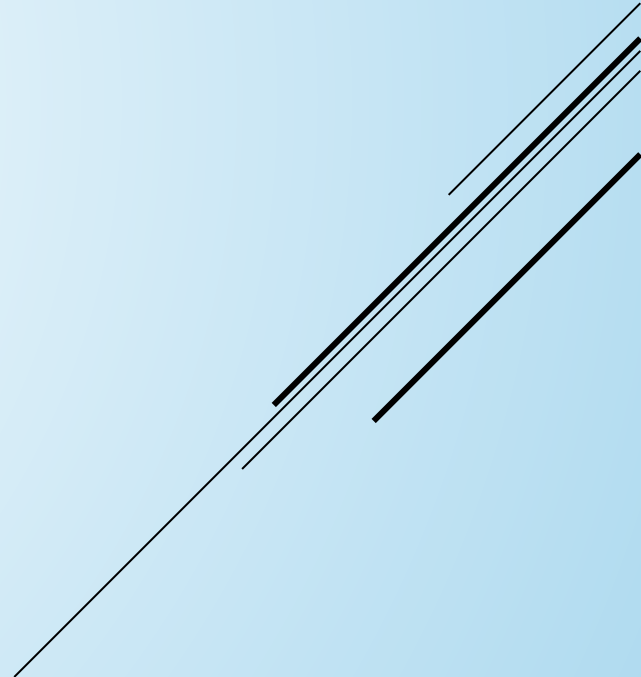
Головним критерієм
виокремлення певного стилю
вважають **сферу суспільної
діяльності**, в якій сформувався
цей стиль, яку він представляє і
яку обслуговує.

До стилетворчих чинників зараховують і такі:

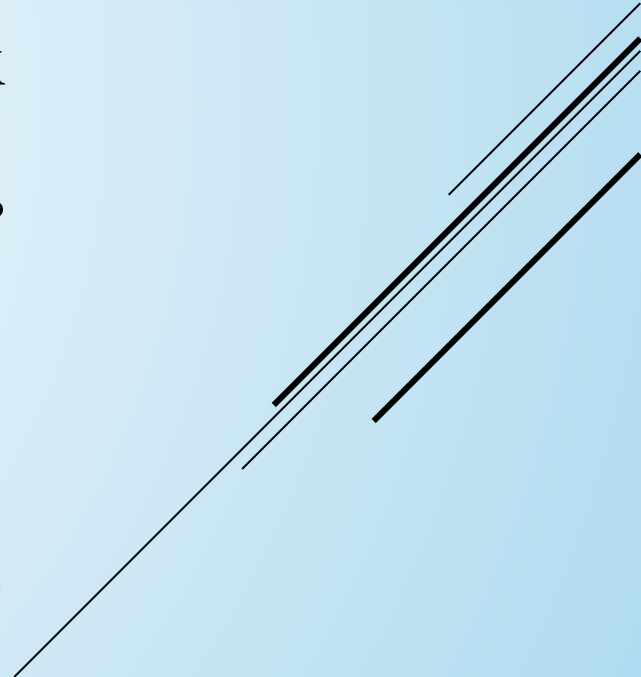
- форма вияву мови (усна чи писемна),
- спосіб комунікації (масова чи індивідуальна),
- ситуація реалізації (умови, слухачі, аудиторія),
- тип і вид мовлення (розповідь, опис, міркування, монолог, діалог, полілог),
- тематичні і конотативні ознаки мовних одиниць, особливості текстотворення тощо.

Залежно від того, які чинники враховують, яким надають перевагу може змінюватися бачення класифікації стилів.

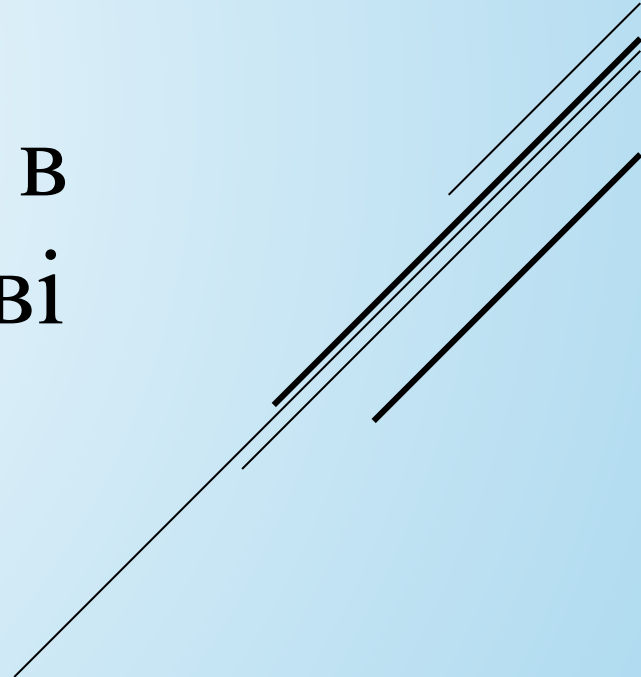
Петро Дудик називає два основних **принципи виокремлення стилів**:

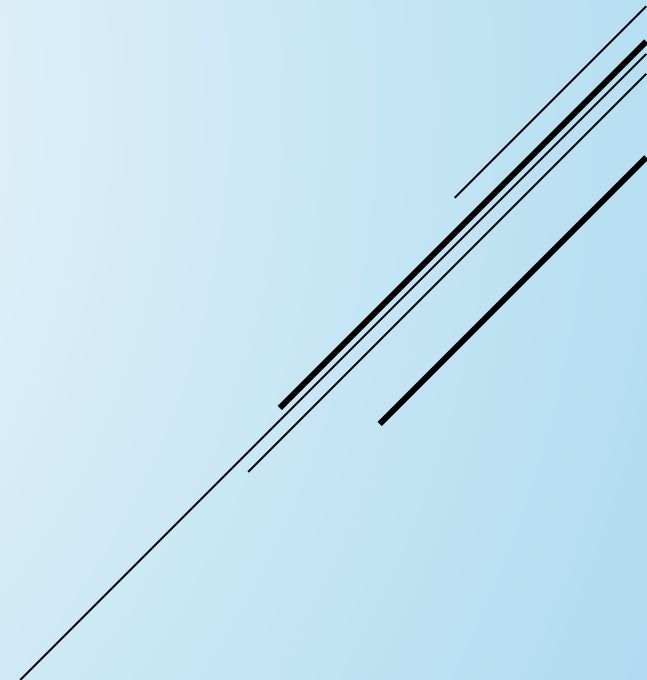
- **лексико-граматичний принцип** (передбачає врахування своєрідної семантики, морфемного, морфологічного й синтаксичного оформлення мовних одиниць, котрими формується своєрідність мовленнєвого вияву кожного стилю);
- **функціональний принцип** (передбачає врахування форми вияву мови (усна, писемна), комунікативну мету і сферу реалізації).

Кожен функціональний стиль
протиставлений решті стилів – сферою
реалізації, призначенням, впливом,
маркованими мовними засобами.

Сукупність стилів є системою, в якій
кожний стиль має своє місце, свій центр, в
якому найвиразніше виявляються властиві
йому риси, та периферію, розмиті межі з
іншими стилями.

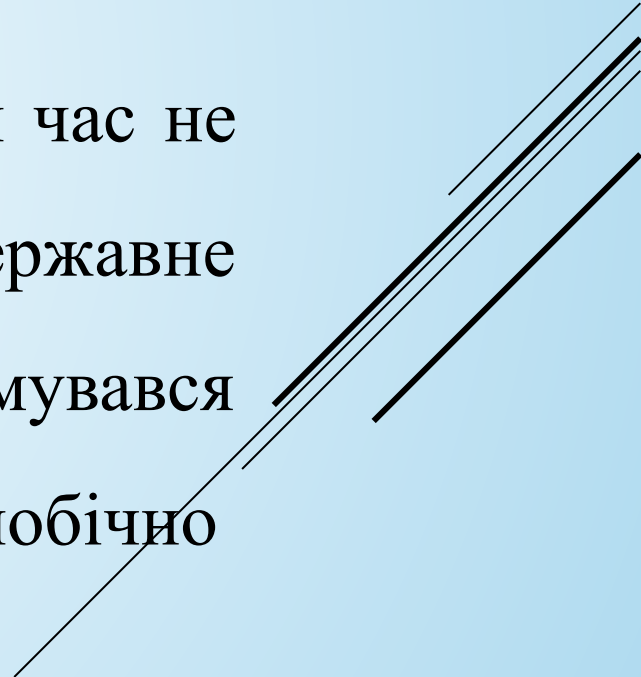

ІСТОРИЧНА ЗМІННІСТЬ СИСТЕМИ СТИЛІВ

У давній літературній мові сучасному публіцистичному стилеві відповідав полемічний, інший характер мали науковий та офіційно-діловий стилі.

У сучасній українській літературній мові тривалий час не був реалізований конфесійний стиль. Через недержавне становище української літературної мови стримувався розвиток усіх нехудожніх стилів, а художній стиль однобічно впливав на стилістичну систему мови.

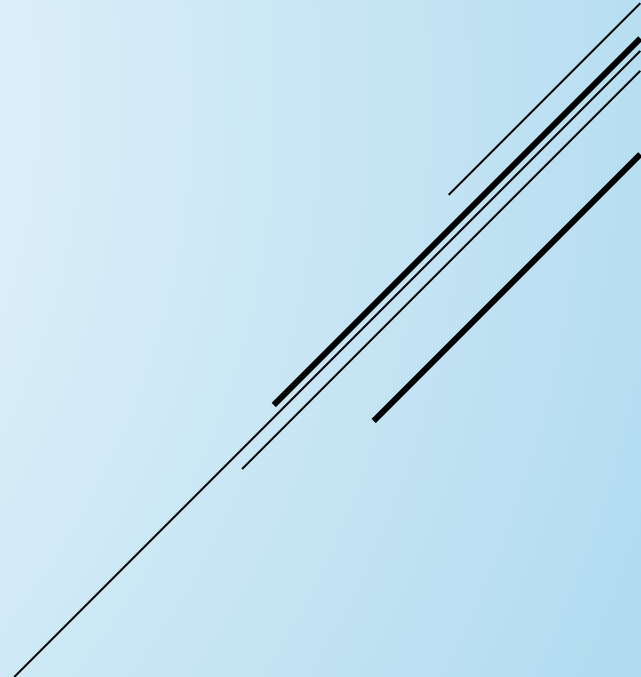

СТИЛЬ МОВИ І СТИЛЬ МОВЛЕННЯ

Стиль мови – поняття абстрактне, стиль мовлення – конкретне.

У свідомості носіїв мови мовний стиль існує тільки у вигляді принципів відбору й організації мовного матеріалу.

Функціональний стиль мовлення реалізується у текстових зразках, доступних стилістичному аналізу.

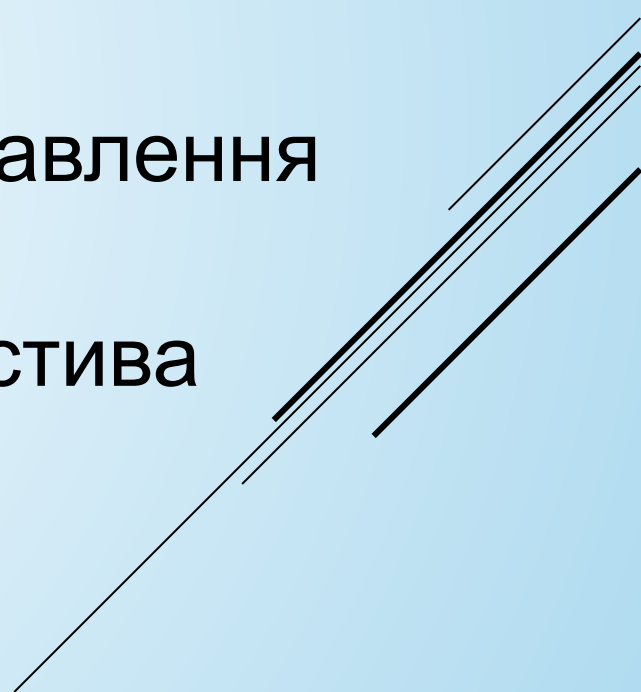

Стилістика як розділ мовознавства вивчає лексичні, фразеологічні, морфологічні, синтаксичні засоби, які характерні для функціональних стилів мовлення, та стилістичні фігури.

Експресивність (лат. expressio – вираження) є семантико-стилістичною властивістю мовних одиниць. Експресивність – властивість мовної одиниці підсилювати логічний та емоційний зміст висловленого, виступати засобом суб'єктивного увиразнення мови. Через експресивність виражальних засобів мовець передає своє ставлення і до повідомлення і до адресата.

Експресія є інтенсивним вираженням. Її властива одиницям усіх рівнів мовної системи.

В НЕВІЛЬНИМ ВИВ'ЯЛЕНІМ ЛІТІ, ДЕ В
ПЕРЕЛІТІ ВЖЕ КРИЛО, ДЕ СОХНУТЬ ДАЛІ
ПЕРЕМЛІТІ І ЗА СЕЛОМ СИДИТЬ СЕЛО, –
МЕНЕ ОКЛИКНУВ ХТОСЬ!

М. ВІНГРАНОВСЬКИЙ

Звукові повтори сприяють мовній
експресії

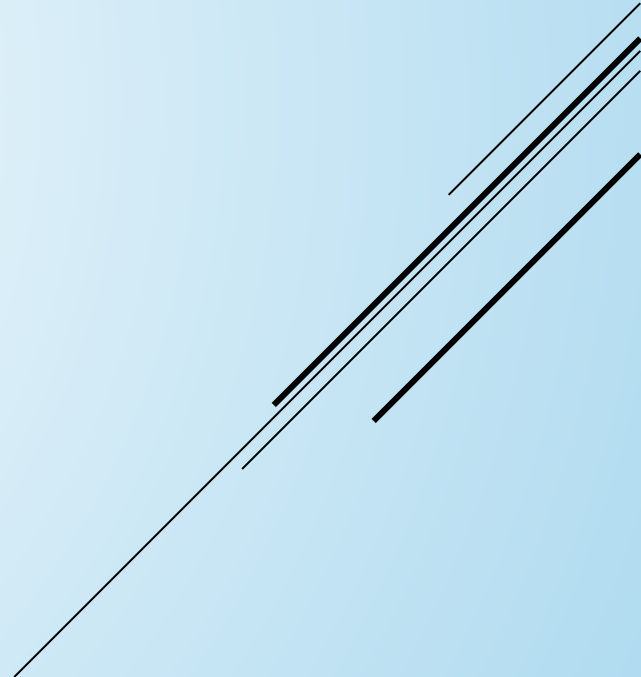

Конотація – додаткові семантичні і прагматичні особливості лексичного значення та значень інших мовних рівнів, які нашаровуються на їхній предметно-поняттєвий аспект.

Культурно-історичні умови життя мовців, їхні знання та досвід, оцінки, морально-етичні приписи відбиваються в конотаціях мовних одиниць.

На рівні власне семантичному
конотація – це різноманітні асоціації,
пов'язані у сприйнятті мовців з
певним позначуваним предметом, які
можуть об'єктивуватися в переносних
значеннях слова, фразеологічних
одиницях, порівняннях, напр.
конотація швидкості, стрімкості в
лексичних значеннях слів *куля*, *стріла*.

Конотація виявляється в різних мовних формах емоційного ставлення мовця до позначуваного об'єкта, напр: зневажливо *людці*, *молокосос*, пестливо *доня*, його експресивних характеристиках (*лупити*, *шкварити* в знач. інтенсивності дії).

конотація

узуальна

- Загальна конотація мовних одиниць, яка вже усталилася в мові, є загальнозрозумілою.

Напр.:

позитивна конотація -
гарнесенький, добротний,
негативна - *нікчемний*

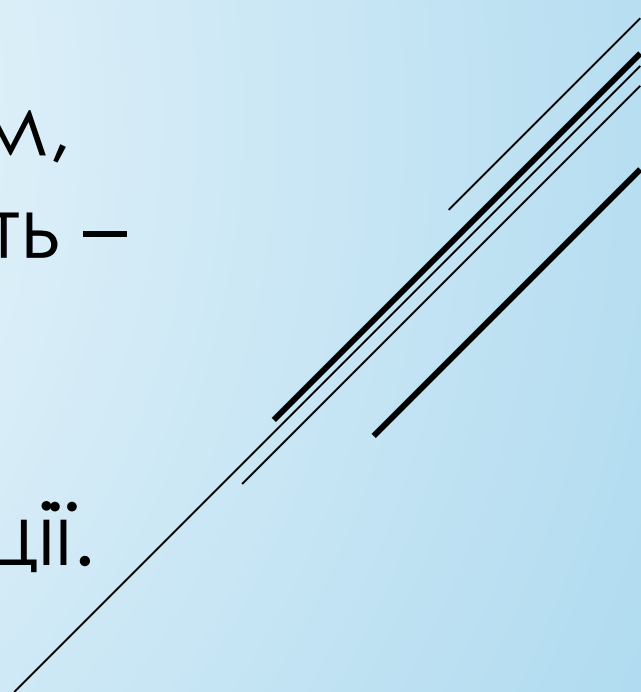
оказіональна

- Рідковживані, здебільшого авторські новотвори, що виникли на основі суб'єктивних асоціацій.

Напр.: *В ніч кам'яну, коли
темно воді і дорозі, Коли
темно траві і нічого не видно
мені...* (М. Вінграновський); ...*І
на багнети солов'їв я кинув
юнь твою*
(М. Вінграновський).

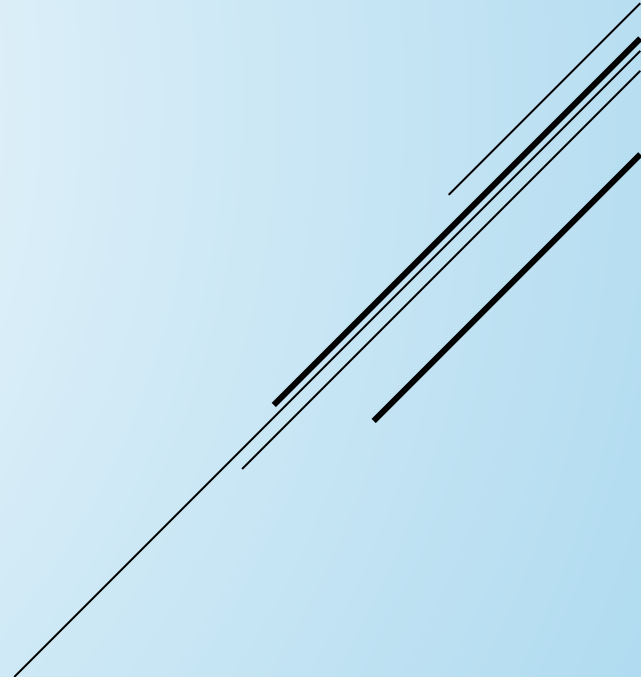
СТИЛІСТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

Є супровідним до лексичних і граматичних значень слів та виразів. Воно обмежує використання цієї одиниці певним стилем, типом мовлення і має стилістичну вартість – маркованість, якою протиставляється нейтральним значенням. Стилiстичне значення вважають одним із видiв конотацiї.

Не існує слів, у яких відсутнє предметне або граматичне значення, то ж не можливе існування слів без стилістичної визначеності. Стилiстична нейтральність – це теж певна стилістична характеристика.

Пор.: *казати – балакати – лебедіти – ректи.*

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ

